

Байтенова Н.Ж., Назымұлы А.

Қазақстандағы діни журналистика мәселелері

Мақалада бүгінгі Қазақстандағы БАҚ-тың ахуалы, жалпы даму үрдістері, негізгі мәселелері, қоғамдағы алатын орны мен рөлі, қоғамдық пікірді қалыптастырудағы екіжақтылығы туралы қарастырылған. Авторлардың ерекше назарында бүгінгі діни журналистиканың Қазақстандағы даму барысы, қоғамдағы діни жағдайды ақпараттаудағы жетістіктері мен мәселелері жеткілікті дәрежеде қарастырылған. Әлі де болса діни журналистиканың жеке жетістіктерімен қатар кемшіліктері де баршылық екендігіне назар аударылған.

Түйін сөздер: Қазақстан, БАҚ, БАҚ қызметтері, дін, діни журналистика, ақпараттық қызмет.

Baitenova N., Nazymuly A.

Problems of religious journalism in Kazakhstan

The article is devoted to problems of mass media in Kazakhstan, it reviewed the current state of the media, the main development trend, the main problems, the place and the role of media in society, the duality in shaping public opinion. The authors paid special attention to the main trends of religious journalism in Kazakhstan achievements in informing society about the current religious situation and problems existing in this sphere. The article particularly emphasizes that, along with certain achievements in the light of the religious situation in the country has enough problems in religious journalism.

Key words: Kazakhstan, media, media activities, religion, religious journalism, information activities.

Байтенова Н.Ж., Назымұлы А.

Проблемы религиозной журналистики в Казахстане

Статья посвящена проблемам СМИ в Казахстане, современному состоянию СМИ, основным тенденциям развития, основным проблемам, месту и роли СМИ в обществе, двойственности в формировании общественного мнения. Авторы особое внимание уделили основным тенденциям развития религиозной журналистики в Казахстане, достижениям в информировании общества о современной религиозной ситуации и проблемах, существующих в данной сфере. В статье особо акцентируется, что наряду с определенными достижениями в деле освещения религиозной ситуации в стране еще достаточны проблемы в религиозной журналистике.

Ключевые слова: Казахстан, СМИ, деятельность СМИ, религия, религиозная журналистика, информационная деятельность.

**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ
ДІНИ
ЖУРНАЛИСТИКАНЫҢ
МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Бұқараға бағытталған ақпарат құралдары қоғамдық пікірді қалыптастырып, қоғамдық құндылықтарды сақтауда айтарлықтай салмаққа ие. Бұқаралық ақпарат құралдарына мерзімді баспасөз басылымы, радио және теледидар бағдарламасы, киноқұжаттама, дыбыс-бейне жазбасы және интернет-ресурстарды қоса алғанда, бұқаралық ақпаратты мерзімді немесе үздіксіз жария таратудың басқа да нысаны жататындығы белгілі.

Мемлекеттік бұқаралық ақпарат құралдары ақпараттық, ағартушылық (білім беру), әлеуметтендіру, мүдделерді тоғыстырушы, саясат субъектілерінің ықпалдасуы, жұмылдыру, бақылау, қорғау сынды бірнеше маңызды қызметтерді жүзеге асырады. Осы міндеттерді іске асыра отырып, бұқаралық ақпарат құралдары ең алдымен, қоғамдық үйлесімділікті, бейбітшілікті, адами құндылықтар мен ізгіліктерді насихаттайтын, ұлтаралық, дінаралық келісімді қалыптастыратын негізгі құрал ретінде әрекет етеді [1].

БАҚ-тың ақпараттық қызметі азаматтарға, билік органдарына, қоғамдық институттарға аса маңызды жалпы оқиғалар, құбылыстар, процестер жайлы мағлұматтарды таратудан тұрады. Бұл қызметсіз кез келген қоғамның толыққанды өмір сүруі мүмкін емес.

БАҚ-тың білімдік қызметі азаматтарға әртүрлі ғылым саласынан – қоғамдық-гуманитарлықтан жаратылыстану ғылымдарына дейінгі танымдық хабарларды дайындап, таратуынан көрінеді. Әрине ол толыққанды, жүйелі, арнайы оқу орындарында берілетін ғылымды қамтамасыз ете алмайды. Дегенмен де, қазіргі қоғамда адам өз өмірінің әр кезеңінде білімнің басым көпшілігін осы БАҚ арқылы алады.

БАҚ-тың әлеуметтендіруші қызметі адамдардың әлеуметтік ережелерді, құндылықтарды сіңіріп, мінез-құлықтарын қалыптастыруға септігін тигізеді. БАҚ-тың жүйелі түрде күнделікті қалың қауыммен қауышуы оны жеке тұлғаны әлеуметтендіруші алғашқы институттар – отбасы, дін, мәдениет ошақтарымен қатар бір орынға қойды. БАҚ арқылы адамдар өздерін жалпы әлеуметтік, жалпы әлемдік процестердің бір бөлшегі ретінде әрі өзінің қоғамға, мемлекетке, саясат әлеміне қатысы барлығын сезінеді.

БАҚ-тың мүдделерді тоғыстырушы қызметі – БАҚ қызметінің міндетті тұсы. Саяси мүдделер тек БАҚ арқылы ғана емес,

сонымен қатар азаматтық қоғамның басқа да институттары (мысалы, партиялар, қоғамдық бірлестіктер) арқылы жүзеге асырылады. Бірақ кейбір жағдайларда тек бұқаралық баспасөз бен теледидар ғана алғашқылардың бірі болып қоғамдағы өзекті мәселелерге назар аударады, ықтимал әлеуметтік және саяси қақтығыстар жайлы дабыл қағып, билік құрылымдарын жағдайды саралап, арнайы шешім қабылдауына итермелейді.

БАҚ-тың жұмылдырушы қызметі адамдарды нақтылы бір іс-әрекеттерге немесе саналы әрекетсіздікке шақырады. БАҚ-тың осы қызметі саяси қатынастар саласында аса маңызды болып табылады. Азаматтардың белсенділігін ынталандыра отырып, БАҚ сайлау компаниялары мен дауыс беру қорытындыларына айтулы ықпал етеді. Олар қоғам мен билікте дағдарыс туғызатын жаппай наразылық немесе саяси жанжалға апарып, арандатулары әбден мүмкін. Сондай-ақ олар қоғамға өмірлік маңызы бар міндеттерді шешуге азаматтарды жұмылдыруда биліктің тиімді одақтасына айнала алады.

БАҚ-ты саналы түрде саяси алдап-арбау мақсатында қолдану азаматтарға және қоғамға аса қауіпті болып табылады. Оған өз мүдделеріне қайшы келетін әрекеттерге баруға мәжбүрлеу үшін адамдардың санасы мен мінез-құлқын жасырын басқару жатады. Алдап-арбау БАҚ-та таралатын, шын мәнінде жалған ақпараттарға адамдардың сенуіне негізделеді [2].

Ақпарат құралдарын кереғар, теріс пиғылда пайдалану қоғамдық келісімге сызат түсіріп, ұлтаралық, дінаралық өзара татулыққа нұқсан келтіретіндігі анық. Өйткені БАҚ – алапат күшке ие мықты қару.

Әлем қазақ елін тыныштық пен бейбітшіліктің, ұлтаралық, дінаралық үйлесімділік пен келісімнің үлгісі ретінде таниды, этносаралық, конфессияаралық келісімнің қазақстандық моделі де қалыптасып үлгерді. Ол сан тараптан сарапталды, бағасын алды. Бұл келісімнің өзіндік ерекшелігі «өзгерістер мен инновацияға икемділігі, ашықтығы, ашық қана емес, жасырын түрдегі қауіп-қатерлер мен келенсіздіктерге қарсы тұруға қабілеттілігі» [3].

Қазақ жерін мемлекет құраушы қазақ ұлтынан басқа да жүзден астам салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, ұлттық мінезі, діни сенімі сан алуан ұлт пен ұлыс өкілі мекен ететіндігі мәлім. «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» заңның қабылдануымен жүргізілген мемлекеттік тіркеу мен қайта тіркеу шараларынан кейін Қазақстан аумағында 18 діни конфессия мен 3088 діни

бірлестік әрекет ететіндігі белгілі болды. Жалпы алғанда, діни конфессиялардың үлес салмағы: ислам діні – 72 пайыз, православие – 9 пайыз, католиктік – 3 пайыз, протестанттық – 14 пайыз, қалған діни конфессиялар 2 пайызды көрсеткен. Бұл деректер еліміздегі мемлекеттік, мемлекеттік емес бұқаралық ақпарат құралдарының барлығына бірдей жүктелетін салмақтың жеңіл емес екендігін аңғартады. Олай дейтініміз, бұқаралық ақпарат құралдары мемлекеттік саясатты жүзеге асыруда, сонымен қатар, қоғамда қалыптасқан үйлесімділікті мығымдай түсуде шешуші рөл-дердің бірін атқарады, яғни БАҚ – қоғамның барометрі ғана емес, қоғамның беталысын бағыттаушы да.

Адамның сеніміне тікелей қатысты болғандықтан, әсіресе дін тақырыбы өте нәзік әрі күрделі тақырыптардың бірегейі саналатындығы айқын. Қазақстан Республикасы Дін істері агенттігінің «Дін мәселелері жөніндегі ғылыми-зерттеу және талдау орталығы» жүргізген зерттеу нәтижесі қазақстандықтардың төрт ерекше бағалылықтың ішінде дінді басымдылығы жағынан денсаулықтан кейін екінші орынға, атап айтсақ, материалдық құндылықтар мен қызметтік мансаптан да жоғары қоятындығын көрсетіп берген [4].

Демократиялық қоғам, ашық қоғам қағидаттарына сай, әркімнің заң жүзінде тыйым салынбаған кез келген тәсілмен еркін ақпарат алуға және таратуға құқығы бар. Десек те, дін тақырыбына келгенде таратылатын ақпаратқа, оның мазмұнына қатысты аса жоғары жауапкершілік қажет етіледі. Ақпарат тарату еркіндігін теріс мақсат-мүдделерге пайдалану қоғамдық келісімге сызат түсіретін, ұлтаралық, дінаралық араздыққа апаратын төте жол екендігін әр адам, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында қызмет атқаратын журналистер қауымы жете ұғынады.

Журналистика – замана айнасы, өмір шындығының бейнелі көрінісі. Бүгінгі БАҚ типологиясын зерттеген мәскеулік профессор Е.Прохоров осы қоғамдық құбылыстың қалыптасу және даму заңдылықтарын зерделей келіп, журналистиканың тарихи типтеріне журналистиканың басқа типтерімен қатар діни-клерикалдық типін ерекше атап өтеді. Осы орайда діни журналистика зерттеу нысаны ғана емес, сондай-ақ кәсіп түріне де айналып үлгергенін айта кету керек. Ғалымның пікірінше, діни-клерикалдық журналистика қазіргі заманғы ақпарат нарығында да өзіндік орынға ие.

Зерттеуші тілге тиек еткен ақиқат біздің елімізді де айналып өткен жоқ. Халқының

70 пайыздан астамы ислам дінін ұстанатын Қазақстанда бүгінгі таңда жергілікті жерлерде мешіттер саны жылдан-жылға өсіп келеді, дін қызметкерлерін даярлайтын орта және жоғары оқу орындары ашылу үстінде. Сондай-ақ, жүздеген шәкірт Түркияның, Мысыр мен өзге де араб елдерінің білім ордаларында тәлім-тәрбие алды. Рухани тақырыпқа қалам тербейтін журналистер легі, арнайы басылымдар пайда болды.

Осы орайда профессор, филология ғылымдарының докторы Намазалы Омашев пен доцент, филология ғылымдарының кандидаты Рахима Бегімтаеваның еңбектерін атап өтуіміз керек. Осы аталған авторлардың 2000 жылы «Қазақ университеті» баспасынан жарық көрген «Қазіргі шетел журналистикасы» атты оқу құралы бұл саладағы алғашқы қарлығаш болып табылады. Діни журналистика – ғалым Р. Бегімтаева зерттеулерінің өзегі. Оның «Араб журналистикасы» атты оқу құралы елімізде ғана емес, сондай-ақ ТМД кеңістігінде осы тақырыпта жазылған тұңғыш еңбек саналады.

Ғалым Р. Бегімтаева «Дін және журналистика» атты еңбегінде Қазақстанда діни журналистиканың қалыптасу және даму ерекшеліктерін зерттей келе, «Ортақ шаңырағымыздың астында жарастық пен татулықты сақтау үшін де діннің мән-маңызы ерекше, өркениеттің орасан зор мүмкіндігі қазір жаппай мойындалған ақиқат. Ислам дінінің мақсаты – адамның рухани өмірін байыту болса, соны насихаттауға бұқаралық ақпарат құралдары дереу атсалысып, тәуелсіздік алған жылдар ішінде журналистика руханият тұрғысынан бірнеше функцияларды орындап, тың тақырыпқа бет бұрды» деп жазады [5].

Дін тақырыбы ең алдымен салалық, тақырыптық басылымдарда жан-жақты жазылады. Тәуелсіздікке қол жеткізген соң, ғалым Р. Бегімтаева атап өткендей, «қазақ журналистері қазақ журналистикасы үшін тың тақырыптардың бірі саналып келген дін тақырыбына да бетбұрыс жасап», түрлі басылымдарда ислам дінінің мәні мен маңызын түсіндіретін материалдар жарияланып, діни тақырыпта арнайы газет-журналдар шығарыла бастады.

Т. Қожакеев баспасөздің ықпалды құрал екендігін былай пайымдайды: «Руханияттың қайнар көзі – баспасөз. Баспасөз ел санасын оятады, адамгершілік қасиеттерін қалыптастырады. Баспасөз – әсіресе, жастардың бойына жалпы адамзаттық қасиеттерді сіңіруде ең ықпалды мектеп. Сөз бостандығын, пікір алуандығын пайдаланып, рухани мұраларымыздың, бай дәстүр, парасатты әдет-салтымыздың жоқ-

таушысы, жинаушысы, насихаттаушысы болуда» [6].

Қазіргі таңда дін тақырыбы бойынша жарияланатын мерзімді басылымдарды бірнеше типке топтастыруға болады:

1. Тақырыптық басылымдар ретінде жарық көретін діни-рухани баспасөздер – мұндай басылымдарда дін басты тақырып ретінде алынып, барлық жарияланымдар осы тақырып төңірегінде жарық көреді. Аудиториясы белгілі бір дінді ұстанатын және осы тақырыпқа қызығушылық танытатын, азшылық топқа бағытталады. Көбінесе мұндай баспасөз бетіндегі жарияланымдар бір дінге қатысты ғана болады.

2. Республикалық қоғамдық-саяси басылымдар. Бұл басылымдардың тақырыптық, салалық басылымдарға қарағанда, оқырмандар аудиториясы кең болғанмен, көтеретін тақырыптар сан алуан болғандықтан, діни тақырыпты жалпылама түрде қамтиды және бір ғана дінге қатысты емес, өзге де діндерге қатысты алуан түрлі жанрдағы алуан түрлі тақырыптар алуан қырынан қамтылады.

3. Аймақтық басылымдар. Бұл басылымдарда да дін тақырыбы бір ғана дін тұрғысынан, бір ғана дінді насихаттау мақсатында емес, түрлі діндер турасында әр түрлі мәселеге қатысты материалдар жарияланады.

Электронды БАҚ-тағы дін насихаты да бүгінгі таңда кеңінен ауқым алған. Түрлі сараптама нәтижелері дін тақырыбының мемлекеттік, мемлекеттік емес бұқаралық ақпарат құралдарында жан-жақты көтерілетінін көрсетіп берді. Соның ішінде электронды хабар жасаудың діни хабарлар таратудағы рөлі салмақты десек болады.

Телевидение мен мерзімді басылым, интернет-блог тұғыр-сынды бұқаралық коммуникацияның бір түрі саналатын радионың діни хабарлар дайындап, таратуда, сол арқылы бұқараның діни ілімін арттырып, діни көзқарасын қалыптастыруда, діни тұрғыдан тәрбие беруде, дін саласынан тыңдарманның ақпараттық сұранысын қанағаттандыруда айтарлықтай маңызы зор. Радио – толықтай әрі жүйелі түрде қашықтыққа хабар тарататын коммуникативті құрал. Радио мен теледидар «адамның индивидуалды – жеке қарым-қатынасын қанағаттандыруға, әлемді визуалды қабылдауға, бүкіл қоғамды және әр жеке адамды ізгілендіруге себепші болатын адами құндылықтардың қалыптасуына, сақталуына және дамуына» ықпал етеді.

Посткеңестік кезеңдегі бұқаралық сананың жаңа елесі бұқаралық ақпарат құралдары тара-

татын қасиетті, құпия мәндерді сыни тұрғыдан електен өткізбестен, аңғалдықпен қабылдауға жақын. Діни бағдарлама дайындайтындар бағдарламаны жоспарлау, жасау барысында осы жағдайға аса көңіл бөледі. Дін күшті дезинтеграциялық әсерлерді тарату мүмкіндігіне ие. Сондықтан да діни журналистиканың қандай да бір қателіктері қоғам тарапынан қарсылыққа соқтырып, әлеуметтік-мәдени, ұлттық бағдардан айнытуы ғажап емес.

Шыны керек, баспасөз беттерінде діннің дұрыс жариялануы бүгінде жіті көңіл бөлінуі тиіс мәселеге айналды. Діни басқарма, мешіттер және өзге конфессиялар туралы діннен хабары шамалы кейбір журналистер байыбына бармай, үстірт ойлар айту жиі болып жүр. Мемлекеттен бөлінген дінді әркім бір тартқылап, шымшып тиісе беретін оңай олжа деп ойлағанымен, дінге қарата айтылған әрбір сөздің ертеңгі күні салмағы ауыр болуы мүмкін. Сондықтан, журналистер қауымы бұл тұрғыда мәселенің мәнісін, ақ-қарасын жете біліп қана баспасөздің мінберіне шыққаны жөн.

Дін тақырыбын жариялауда бүгінгі қазақстандық БАҚ-та қандай артықшылықтар мен кемшілік тұстары бар дегенге келер болсақ, бірнеше мәселені атап өтуге болады.

Осы тұрғыда сондай шешімі күрделі мәселелердің бірін саясаттанушы Н. Ерімбет діни тақырыпта жарияланатын материалдарға қатысты мынадай пікірін де келтіре кетіпті: «Барлық деңгейдегі БАҚ ең алдымен қоғамға тарататын кез келген ақпараттың шынайы екеніне көз жеткізіп алулары керек. Себебі, жалған ақпарат теріс қоғамдық пікірдің қалыптасуына әсер етуі мүмкін. Мәселен, «террорлық шабуыл орын алды» деп жазылып, айтылып жатады. Осы терминді қолданғанда абай болған жөн. Арнайы мамандар мәлідемесіне ғана сүйеніп қолдану қажет. Қарбаласқа ұласатын алмағайып сәттерде ресми орындардың тілшілерге тіл қатпай қоюы да аз кездеспейді: дер кезінде мәлімет бермеу, жасыру, жабу, уақыт оздыру... Бұл мәселе түрлі деңгейде қаншама мәрте қозғалып та жүр. Әсіресе, мұндай жайт әлеуметтік шиеленіс кезінде тіптен күшейе түседі. Уақыт өтіп жатады, бірақ, ресми көзқарас пен ұстаным жоқ. Жаңалықтан жұртты хабардар ету мерзімі жеткенде айқай-шуға толы, кімнің кінәлі екендігі белгісіз ақпарат жан-жаққа жол тартады. Әрине, екінші тараптың үні естілмеген оқиғаны бір жақты жеткізу жауабы жоқ сауалдарды туғызатындығы заңды және оған әркім өзінше жауап іздеп, әңгімені қоюландыра түсетіндігін қосыңыз».

БАҚ-қа қатысты басты мәселе осы ақпараттың билік тарапынан дер кезінде таратылмауы болып отыр. Екінші бір мәселе – өкілетті орган көп жағдайда ақпаратты орыс тілінде тарататындығы. Қазақ журналистері дайын ақпараттың дұрыс-бұрыстығын тексеріп, салыстырып, халыққа объективті ақпарат таратудан бұрын, орыс тіліндегі ақпараттарды тәржімалаумен уақыт оздырады.

Әбуов қазақстандық бұқаралық ақпарат құралдарына қатысты пікірінде дін тақырыбында әлі де дұрыс насихаттың жетіспей жатқандығын алға тартады: «Мәселен, діни мейрам күндері бұқаралық ақпарат құралдары қысқа хабарлар ғана жазып, сонымен ғана шектеледі. Ол діннің құндылығы, тарихы туралы үнемі айтыла бермейді. Адамдар теріс діннің ағымына түсіп кетпеуі үшін қоғамдық басылымдарда дәстүрлі діндердің құндылығы туралы жиі айтылып, арнайы мамандармен сұхбат жүргізілуі керек» [7].

Маман тарапынан айтылған бұл сынмен келісуге болады. Дін тақырыбы сан қырынан насихатталып жатса да әлі де тереңдік, ауқымдылық жағы ақсауда.

Философия және саясаттану институтының ғылыми қызметкері Елена Бузова дін тақырыбына жүргізілген сараптама нәтижесі бойынша, бұл мәселе БАҚ-та көбінесе саяси және діни мейрамдар мен атаулы күндер туралы баяндалатын этно-күнтізбелік қырынан ғана көтерілетіндігін атап өтеді.

Дін айдары бойынша жарық көрген материалдарды қарастыру барысында журналистің шығармашылық шеберлік жағы көп жағдайда жоғары деңгейде көріне бермейтіндігіне көз жеткіздік. Жанр жұтандығы байқалады. Ғалым Қ. Шамахайұлы жанр турасында «жанр – мақалалар мен бағдарламалардың формасы ғана емес. Оны осылай біржақты түсінудің салдарынан бүгінде газет-журнал туындылары, радио, телевизия бағдарламалары бір шеңберде ғана айналсоқтап, санаулы жанрлардың аясынан шыға алмай, ақыры кәсіби деңгейдің төмендеуіне әкеліп соқтырып отыр. Барлық БАҚ дерлік ақпараттық жаңалықтар, интервьюлер, «ойталқы», «толғаныс» деген айдарлармен берілетін мақалалар секілді үш-төрт жанрмен ғана шектелуде. Оның көбі тіл-стиль, құрылым жағынан шеберліктің жоғары талаптарына жауап бере алмай жатады. Соған қарамастан, жанрлардың атауларын онды-солды қолданушылық та баршылық» деген пікір білдірген. Дін мәселесіне қатысты мақалалардан осы кемші-

ліктерді аңдауға болады. Десек те, кейбір республикалық мерзімді басылымдар мен телеарналардағы тың ізденістерді осы пікір аясында жоққа шығара алмаймыз. Ізденіс бар, бірақ дәлел ретінде санаулы ғана мысалдар келтіре аламыз.

Дінаралық қарым-қатынас пен келісім, түсінушілік қағидаларының бәрі де баспасөздегі діни ақпараттардың дұрыс берілуінде екендігін ғылыми тұрғыдан зерттеу барысында байқадық. Себебі, журналист – қоғамдық сананы қалыптастырушы. Ақпарат кеңістігі ұсынған идеялар, бастамалар ғана қоғамдық пікір тудыра алады. Ал, баспасөзде жарияланған материал бойынша оның қоғамдық санаға қалай әсер ететінін пайымдай алмаймыз. Бір айқын нәрсе қазақстандық қазақ тілді басылымдардағы дін тақырыбына сауатты қалам тарта алатын журналистердің жоқтың қасы екендігі жасырын емес. Біздегі діни ақпарат тарататын басылымдар аудиториясының бөлектеніп қалғандығы да бей-жай қалдырмайды. Яғни, әдеби, ғылыми мазмұндағы басылымдарда

дін тақырыбы үнемі беріліп отырмайды. Тек, арнайы діни мерекелер кезінде ғана қысқа ғана ақпарат таба аласыз. Ал, белгілі деңгейдегі діни зерттеу мақалаларын, сауатты журналистік зерттеулерді көп жерден таба алмайсыз. Діни басылымдар болса, Құран аяттарын түсіндіру, жалпы халыққа ортақ ереже, тыйымдарды жариялап отырудан ары аса алып отырған жоқ. Бұдан бөлек есептік материалдар жиі жарық көреді. Бұндай сарындағы басылымда оқырман көп болмайды. Сондықтан, Қазақстандағы діни идеологияны жалпы басылымдарға ортақ, барлық оқырманға лайықтап жазудың міндетін қоюымыз керек. Себебі, біз адамзатқа діни түсінушілікті, әлемге діни татулықты нәсихаттай отырып, баспасөздің оқырмандарын екіге бөліп тастаймыз. Сол үшін, БАҚ-тағы діни материалдарды бүгінгі күннің талабына сай жариялауды, журналистиканың барлық жанрлық ерекшеліктерін қолдана отырып дін тақырыбына тереңнен қалам тербеудің қажеттілігі туындап отырғанын байқаймыз.

Әдебиеттер

- 1 Назарбаев – этносаралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық үлгісінің негізін қалаушы / ред. Ж.Ә. Әлиев. – Алматы: Жеті жарғы, 2006. – 210 б., 162 б.
- 2 Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы: Дайк-Пресс, 2007. – 616 б., 154.
- 3 Шлимова Г. Қазақстан қоғамының құндылық бағдар жүйесіндегі діни құндылықтар // Ислам және өркениет. – 2012, 23 шілде.
- 4 Дінтану негіздері: оқулық/Ауд.: Бәйтенова Н.Ж., Затов Қ.А., Құлсариева А.Т., Құрманалиева А.Д. – Алматы: Қазақ университеті, 2006. – 356 б.
- 5 Бегімтаева Р. Рухани баспасөз және оның атқаратын қызметі // ПМУ Хабаршысы. Журналистика сериясы. – №2. – 2007. 83-89 бб.
- 6 Қожакеев Т. Қым-қуыт іздер. – Алматы: Санат, 1999. – 307 б.
- 7 Қоңқабай Ш. Дін мәселесіне біржақты қарауға болмайды // Қостанай таңы. – 2012, 17 қазан.

References

- 1 Nazarbaev – etnosaralik jane konfessioaralik kelisimnin kazakhstandik ulgisinin negizin kalaushi / red. J.A. Aliev – Almaty: Jetti jargi, 2006. – 210 b. 162b.
- 2 Saiasi tusindirme sozdik. – Almaty: Daik-Press, 2007. – 616 b. 154b.
- 3 Shlimova G. Kazakhstan kogaminin kundilik bagdar juiesindegi dini kundiliktar // Islam jane orkeniet. – 2012, 23-shilde.
- 4 Dintanu negizderi: Okulik /Aud.: Baitenova N.J., Zatov K.A., Kulsarieva A.T., Kurmanalieva A.D.– Almaty: Kazakh universiteti, 2006. – 356 b.
- 5 Begumtaeva R. Ruxani baspasoz jane onin atkaratin kizmeti // PMU Xabarshisi. Jurnalistika seriasi. №2, 2007. 83-89 bb.
- 6 Kojakeev T. Kim-kuit izder. – Flmaty: Sanat, 1999, 307 b.
- 7 Konkabai Sh. Din maselesine birjakti karauga bolmaidi // Kostanai tani. – 2012, 17 kazan.